

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2018, 7 (4): 3103/3111

**Radikalleşmenin ve Şiddet Yönelimli Davranışların Önlenmesinde
Evrensel Değerlerin Rolü**

The Role of Universal Values in the Prevention of Radicalization and
Violence-oriented Behaviors

İhsan ÇAPCIOĞLU

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof., Ankara University Faculty of Divinity
Orcid ID: 0000-0003-4796-5232
ih sancapcioglu@yahoo.com

Mehmet AKIN

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Assist. Prof., Ankara University Faculty of Divinity
Orcid ID: 0000-0002-3186-6996
akinmehmet55@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 28.11.2018
Kabul Tarihi / Accepted : 30.12.2018
Yayın Tarihi / Published : 31.12.2018
Yayın Sezonu : Ekim-Kasım-Aralık
Pub Date Season : October-November-December
Cilt / Volume: 7 Sayı – Issue: 4 Sayfa / Pages: 3103-3111

Atıf/Cite as: ÇAPCIOĞLU, İ , AKIN, M . (2018). Radikalleşmenin ve Şiddet Yönelimli Davranışların Önlenmesinde Evrensel Değerlerin Rolü. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7 (4), 3103-3111. Retrieved from <http://www.itobiad.com/issue/39481/488926>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Radikalleşmenin ve Şiddet Yönelimli Davranışların Önlenmesinde Evrensel Değerlerin Rolü¹

Öz

Radikalleşme yanlısı inanç ve ideolojiler, şiddet yönelimli davranışların yaygınlaştırılması için verimli alanlar üretir. Bu çerçevede ortaya çıkan dinsel ve ideolojik hoşgörüsüzlük, radikalizmin ana motivasyonunu oluşturur. Bununla birlikte, radikalizm ve buna bağlı şiddet yönelimli tutum ve davranışların önlenmesine ilişkin referansların kaynağında, genellikle ahlak, inanç ve hukuk sistemleri tarafından üretilen çözümler yer alır. Söz konusu sistemlerin esas aldığı değerler kullanılarak radikalleşmenin ve şiddet davranışlarının önlenmesi mümkündür. Böylece radikalizm ve şiddet dilinin yerini sürdürülebilir ve kalıcı bir barışa bırakması sağlanabilir. Günümüzde bu konuda yoğun çaba sarf edilmesinin gerekliliği açıktır. Bu bağlamda makalemizin amacı, küresel ölçekte gittikçe yaygınlaşan radikalleşme ve şiddet olgusu karşısında evrensel değerlerin ve insanlığın birlikte yaşama tecrübesinin yeniden hatırlatılmasına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, Şiddet, Ahlak, Hukuk, İnanç Sistemleri, Değerler.

The Role of Universal Values in the Prevention of Radicalization and Violence-oriented Behaviors

Abstract

The religious and ideological intolerance emerging in this framework constitutes the main motivation of radicalism. However, at the source of references aimed at preventing radicalism and violence-oriented attitudes and behaviors, usually there are solutions produced by religion, morality and law. By means of the values on which these systems are based radicalization and violent behaviors may be prevented. Thus, the language of radicalism and violence can be replaced with a sustainable and permanent peace. It is clear that at the present day, intensive efforts in this regard should be made. In this context, the aim of the paper is to contribute to reminding universal common values and humankind experience of coexistence against the phenomenon of radicalization and violence that gradually pervading on a global scale.

Keywords: Radicalization, Violence, Morality, Law, Belief Systems, Values.

¹ Bu çalışma, 25-27 Ekim 2018 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 5. Uluslararası Din Bilimleri Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Günümüzde şiddet yönelimli davranışların yaygınlaştırılmasına yönelik en önemli katkıların, radikalleşme yanlısı inanç ve ideolojilerden geldiği görülmektedir. Zira söz konusu inanç ve ideolojiler tarafından üretilen dinsel ve ideolojik hoşgörüsüzlük, radikalizmin ana motivasyonu durumundadır. Dünya genelinde ve özellikle Avrupa’da, uluslararası göç hareketliliklerinin yol açtığı yabancı sorunu ile birlikte radikalleşme ve şiddet yönelimi hızla yayılmaktadır. Bu durum, toplumların barış içinde bir arada yaşama iradesinin sürdürülebilmesine yönelik ciddi riskler taşımaktadır. Radikalleşme, sadece ulusal ve uluslararası güvenliği değil, bir arada yaşayan insanların huzur ve güvenliğini de tehdit ederek, toplumsal düzene ve dolayısıyla barış kültürüne zarar verir hale gelmiştir. Radikalleşme bireyin inanç, tutum, davranış ve alışkanlıkları üzerinde köklü değişimler meydana getiren bir süreçtir. Bu sürecin sonucunda kişi, kendisi gibi düşünmeyi, inanmayı ve yaşamayı tercih etmeyen kişi ve gruplara yönelik dışlayıcı tutum ve davranışlar sergilemeye başlar. Dolayısıyla bir arada yaşama kültüründen uzak bir kişilik tipine sahip olan radikal kişiler, toplumsal hayata uyum sağlama konusunda önemli zorluklar yaşar ve çoğu zaman sert yöntemler kullanarak kendi doğrularını başkalarına kabul ettirmeye çalışırlar.

Radikalleşme ve Şiddet Yönelimli Davranışların Nedenleri

Radikalleşmenin bir sonraki aşaması, çeşitli gerekçelerle şiddete başvurmadır. ‘Aşırı radikalleşme’ olarak tanımlanabilecek bu aşama; kamu otoritesi dışında bir topluluğun ya da örgütün, şiddete başvurmak suretiyle toplumsal düzeni tehdit etmesi ile sonuçlanabilir. Böylece şiddet motivasyonlu radikal tutum ve davranışlar, terör eylemlerine dönüşerek kitlesel bir boyut kazanmış olur (McCauley ve Moskalenko, 2017, s. 205-216). Bu çerçevede radikalleşme, kişilerin aşırı politik, toplumsal ya da dinsel düşünceler ve amaçlar edinmeye başladığı kişisel, grupsal ve kitlesel bir süreç (Erdem, 2016, s. 209) olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan hareketle radikalleşmenin, şiddet olgusuyla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Esasen radikalleşmenin yol açtığı bireysel ve toplumsal nitelikli zararlı sonuçların başında şiddet yönelimli davranışlar gelmektedir. Bilindiği gibi şiddet; “bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba uyguladığı ve yaralama, ölüm, fiziksel zarar veya yoksunluk ile sonuçlanan tehdit ya da fiziksel zor kullanma” davranışdır (Krug vd., 2002). Dünya Sağlık Örgütü’nün verilerine göre, günümüz dünyasında şiddet her yıl milyonlarca insanın yaşamını derinden etkilemeye devam etmektedir (WHO, 2014, s. 8). Şiddet mağduru kişiler, sonraki yaşamlarında maruz kaldıkları travmatik hadisenin ortaya çıkardığı fiziksel ve ruhsal sorunlarla

başıtmeye çalışmaktadır. Ancak bu olay, bireylerin dünyasında genellikle derin ve kalıcı izler bırakmaktadır.

Literatürde, önemli bir halk sağlığı sorunu olarak dikkat çeken şiddet davranışının nedenlerine ilişkin biyolojik, psikolojik-psikiyatrik ve sosyolojik olmak üzere başlıca üç yaklaşımdan söz edilmektedir. Biyolojik yaklaşım, şiddet davranışının temelinde, genellikle beynin işleyişine bağlı olarak kimyasal ve hormonal etkileşimlerin yattığını belirtmektedir. Buna göre şiddet; beslenme, hormonal düzensizlikler ve testosteron gibi biyokimyasal faktörlerin yanı sıra, beyin bozuklukları ve tümör gibi nöropsikolojik ve XY sendromu gibi genetik faktörlere bağlı olarak gelişen bir davranıştır. Psikolojik ve psikiyatrik yaklaşıma göre ise, şiddet yönelimli davranışların ortaya çıkmasında, zihnin işleyiş biçimi ve zihinsel rahatsızlıkların yanı sıra, psikopatolojik sendromlar, içgüdüsellik, benmerkezcilik, hiperaktiflik, zekâ düzeyi, kişilik bozuklukları ve sinirlilik gibi kişilik özellikleri etkili olmaktadır (Kızmaz, 2006, s. 248; Özcan, 2017, s. 249-276).

Sosyolojik yaklaşımda ise şiddet olgusu, sosyalleşme sürecindeki yaşantılarla birlikte içinde yaşanılan toplumun sosyo-kültürel değerleriyle doğrudan ilişkili olarak açıklanmaktadır. Bu çerçevede literatürde şiddet davranışının; aile, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, sosyo-ekonomik statü, kültür veya şiddet alt-kültürü, ateşli silahlar, sınıf yapısı, uyuşturucu ve alkol kullanımı, sosyal sermaye ve kitle iletişim araçları gibi çok sayıda değişken etrafında çözümlendiği anlaşılmaktadır (Kızmaz, 2006, s. 248-249). Şiddet yönelimli davranışlara en fazla maruz kalan gruplar; çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır. Bu grupların yanında akrabanın ve kardeşlerin arası şiddet, engellilere ve mültecilere yönelik şiddet ile kişinin kendisine yönelik şiddeti (Polat, 2016, s. 15-16) de yaygın şiddet türleri arasında sayılmaktadır. Uygulanan şiddet tipine göre incelendiğinde ise fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve siber şiddet başlıklarının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Farklı şiddet türleri ile radikalleşme arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Buna göre, genellikle, şiddet yöneliminin kaynağında kişinin sahip olduğu radikal düşüncelerin yattığı düşünülse de, genetik, psikolojik ve sosyolojik faktörlerin radikal düşüncelerin şekillenmesindeki biçimlendirici, yönlendirici etkisi yadsınmaz. Dolayısıyla şiddet yönelimli radikalleşme süreci, çift yönlü bir biçimde işleyebilmektedir. Buna göre radikalleşme, bir taraftan şiddet yönelimli kişi ya da oluşumların yeni üyeler kazanma stratejisinin ortaya çıkardığı durumu ifade ederken, diğer taraftan, kişi ya da toplulukların herhangi bir radikal oluşumun etkisinde kalmaksızın kendi başına radikal düşünce ve inançlara sahip olmasını nitelenecek için kullanılan bir kavram olarak anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu kişi ya da topluluklar sonraki aşamada kendi başına ya da radikal

gruplarla iletişim kurarak şiddet yönelimli davranışlar sergileyebilmektedir (McCauley ve Moskalenko, 2017, s. 205-216).

Radikalleşme, siyasal, ırksal, kültürel veya ekonomik çıkarlar lehine gelişebileceği gibi belirli bir dinsel veya ideolojik düşünce sistemi çerçevesinde de ortaya çıkabilir. Bu kapsamda olmak üzere, örneğin dini motifli şiddet eylemlerinde aşırı radikalleşme, genellikle dinin kendisinden değil, bireylerin onu yorumlama tarzından veya dini yaklaşım farklılıklarından kaynaklanmaktadır (bkz. Şahin ve Türkkahraman, 2011). Araştırmalar, radikal görüşleri savunan herkesin şiddete başvurmadığını ve şiddet yanlısı pek çok kişinin de radikal görüşleri savunmadığını, üstelik ileri düzeyde radikalleşmediğini göstermektedir. Bu çerçevede, şiddet yönelimli düşünceler yoluyla radikalleşmenin, şiddete yönelmenin sadece bir boyutunu oluşturduğu anlaşılmaktadır (Borum, 2012, s. 7-36).

Bu verilerden hareketle, “bütün radikallerin terörist olduğu” sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Ancak şiddet ve terör eylemlerine karışanların radikal inançlarla motive edildiğini söylemek yanlış olmasa gerekir. Zira gerek ulusal gerekse uluslararası güvenliğe yönelik tehditlerin, uluslararası terör örgütlerinin eylemde buldukları ülkelerden devşirdikleri yerli sempatanlardan ya da işbirlikçilerden kaynaklandığı görülmektedir (Martin, 2017). Bütün önleyici tedbirlere rağmen, hem ulusal hem de uluslararası kuruluşların raporları incelendiğinde, şiddet yönelimli davranışların dünya çapında hızla artmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede radikalleşme ile ilgili çalışmalarda; şiddete yönelen insanların konuyla ilişkili düşüncelere nasıl ulaştıkları ve düşünce evresinden eylem evresine nasıl geçtikleri araştırılmaktadır.

Radikalleşme, Şiddet Yönelimli Davranışlar ve Evrensel Değerler

Radikalleşmenin ve şiddet yönelimli davranışların önlenmesinde adalet, eşitlik, merhamet, sevgi, saygı, barış ve hoşgörü temelli evrensel değerlerin işlevsel önemi bulunmaktadır. Çünkü bu değerler, bireylerin yaşadıkları dünyayı değer merkezli olarak algılayıp açıklamalarına temel oluşturabilecek potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin, öncelikle, bireyi kuşatan toplumsal çevredeki diğer bireyler tarafından farkedilmesi, geliştirilmesi ve algılanan sorunların çözümüne yönelik nitelikli ve kolektif bir çabanın sergilenmesi gerekir. Bu yolla değersel biçim ve içeriklerin birey tarafından örneklendirilerek modellenmesine imkan sağlanabilir. Elbette söz konusu çabanın başarısı; uzun, nitelikli ve sabırlı bir eğitim süreci sonucunda, bireylerde şiddet üreten davranışlar konusunda bir farkındalığın geliştirilmesine ve bu konudaki bilinçlenme düzeyinin yükseltilmesine bağlıdır. Bu çerçevede Erem (2008), şiddet yönelimli öğrencilerin velilerine uygulanan çatışma eğilimi ölçeği ile velilerin çatışma

eğilim düzeyleri, öfke kontrol durumları ve aile içi ilişkileri arasındaki ilişkinin niteliğini incelemiştir. Çalışma kapsamında verilen “çatışma çözme eğitimi”nin, şiddet yönelimli öğrenci velilerinin çatışma eğilimlerinin düşmesine, aile ilişkilerinde problem çözme becerilerinin ise yükselmesine katkıda bulunduğu saptanmıştır. Eğitim sürecinde velilerin çatışma ve çatışma çözümü konusunda farkındalık kazandıkları, ailedeki rollerine bağlı olarak problem çözme, iletişim becerisi, duygusal tepki verebilme ve duygularını daha sağlıklı ifade edebilme, öfke ve davranış kontrolü konusunda farkındalıklarının arttığı anlaşılmaktadır (Erem, 2008). Benzer araştırmalar da, insandaki şiddet eğiliminin düzenli eğitimlerle dizginlenip kontrol altına alınabileceğini göstermektedir.

Radikalleşme ve şiddet yönelimli davranışların önlenmesinde eğitim yoluyla kazandırılacak evrensel değerlerin rolü yadsınamaz. Çünkü söz konusu değerler kullanılarak bu tür davranışların ürettiği radikalizm ve şiddet dilinin yerini bireysel anlamda normal bir kişiliğe, toplumsal olarak ise sürdürülebilir ve kalıcı bir barışa bırakması sağlanabilir (Çapcıoğlu & Çapcıoğlu, 2015, s. 21-29; ayrıca bkz. Albayrak & Çapcıoğlu, 2004). Günümüzde, bu konuda her zamankinden daha yoğun çaba sarf edilmesi gerektiği açıktır. Zira dünyanın hemen her yerinde yaşanan travmatik olaylar; toplumların barış içinde bir arada yaşama kültürlerinin önünde ciddi bir tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Dolayısıyla radikalleşme ve şiddetin önlenmesinde ortak ahlaki, insani ve kültürel değerlerin gücü kullanılabilir. Bu çerçevede, öncelikle, ortak değerlerin neler olduğu, bu değerlerin birlikte yaşama kültürünün şekillenmesinde nasıl bir rol üstlenebileceği, insan onurunu yok sayan yaklaşımlar karşısında ne tür önlemler alınabileceği gibi başlıklar üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi günümüzde radikalleşme, dünya çapında yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal dalgalanmalara bağlı olarak çeşitli biçim ve içeriklerde yeni gündemlere konu olmaktadır. Esasen radikalleşme, genellikle, sosyo-kültürel ayrımcılık ve eşitsizliğe bağlı olarak ekonomik, siyasal ve yasal boşluklar ya da çarpıklıklar ekseninde şekillenen bir olgudur. Doğrudan ya da dolaylı biçimde ötekileştirmeye, ırkçılığa, yabancı düşmanlığına bağlı islamofobi ve zenofobi gibi çeşitli fobik davranışlara yol açan bu olgunun, insan onurunu, hatta yaşamını yok sayan bir düzeye yükselmesi, meseleyi içinden çıkılması zor bir aşamaya taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında, özellikle ekonomik koşulların iyileştirilmesi, çözüm odaklı siyasal söylemlerin yasal düzenlemelerle birlikte ilerlemesi ve siyasal iradenin, etkisi doğrudan toplum tabanında hissedilen düzenlemelerde eşitlikçi ve ayırım gözetmeyen politikalar izlemesi önemlidir.

Radikalleşmenin ortaya çıkış ve yükseliş dönemlerinde olduğu gibi bugün karşılaşılan biçimleri de çok boyutlu bir manzara ortaya çıkarmaktadır. Sözgelimi, ırkçı tutum ve davranışların sorunun siyasal platformlardaki temsilcileri tarafından kullanılmasının yanı sıra, sosyo-kültürel dışlanma

söylemi, ırkçılığın dikkat çeken formlarından sadece birkaçıdır. Dolayısıyla bu sosyal sorunla etkin mücadele, hem neden olduğu unsurların çeşitliliği hem de kendini gösteriş biçimindeki farklılıklar sebebiyle, kuşatıcı sosyal politikaların üretilmesini ve kapsamlı düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir. Zira içinde yaşadığımız çağda insanlık, tarihte hiç olmadığı kadar radikalleşme ve şiddetten bunalmış, yaşanan sorunlar yerellikten çıkmış ve tüm insanlığı etkileyen evrensel boyutlar kazanmıştır. Bu nedenle sorunlarla mücadele ederken, evrensel yolların ve içeriklerin tercih edilmesi önem arz etmektedir. Bugün radikalleşme ve şiddetin küresel ölçekli sorunların başında gelmeye ve hala insanlığın geleceğini tehdit etmeye devam etmesi, bu sorunla mücadelede yanlışların yapıldığını ya da eksikliklerin olduğunu düşündürmektedir. Bu durumda, soruna kalıcı çözüm aramanın gereği ortadadır. Bu amaçla, vakit kaybetmeksizin ortak değerlerden hareketle “yüksek güven kültürü”nün yeniden canlandırılması ve dünya ölçeğinde yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Yüksek güven kültürü, her insanın kendi canıyla birlikte, ailesi, akrabaları ve dostları başta olmak üzere yakın ve uzak çevresindeki diğer insanların emniyette olduğu, temel hak ve özgürlüklerinin korunduğu, güvenli ve özgür bir ortamda varlığını sürdürmesine imkân oluşturur. İnsanın yaratıcı yetilerini geliştirip anlamlı bir yaşam kurabilmesi de, ancak böylesine özgür ve güvenli ortamların varlığına bağlıdır. Esasen yüksek güven kültürüne dayalı toplumsal yaşamın ön koşulu, güvenlik, özgürlük, eşitlik ve adalet değerlerinin tesis edilmesidir. Toplumsal adalet, her insanın herhangi bir konuda haksızlığa uğradığında, eninde sonunda hakkına kavuşacağından ve haksızlık yapanların cezalandırılacağından emin olduğu evrensel hukuk kurallarının etkin kılınmasıyla sağlanabilir. Çünkü hukukun olmadığı yerde adalet olmaz; adaletin olmadığı yerde ise kalıcı değerlerden söz edilmesi mümkün değildir. İnsanlar arasında sadakat ve güvene dayalı ilişkilerin geliştiği bir kültürel çevrede, onurlu bir yaşam için gereken asgari koşullar sağlanmış demektir. İnsanlar, ancak böyle bir çevrede kardeşçe, mutlu ve huzurlu bir yaşam beklentisi içinde olabilir. Esasen tarih boyunca insanın mutlu ve huzurlu bir yaşam beklentisinin ahlaki çerçevesini belirlemek için gönderilen tek tanrılı dinlerin kutsal metinleri incelendiğinde, söz konusu metinlerde bağlılarını hem barışa hem de şiddete yönlendirebilecek ifadelerin yer aldığı görülmektedir (Kızılabdullah, 2018, s. 184). Ancak bu ifadelerdeki nihai amaç, bireyin önce kendisini, daha sonra aileden başlamak üzere yakın çevresini ve nihayet toplumsal yaşamını iyileştirmeye yönelik içsel motivasyonunu harekete geçirip esenlik ve barış yönünde işlevsel kılmaktır. Nitekim İslamiyet’te “şiddet”e başvurmak, arzi bir durum olup can güvenliğini tehdit eden zorunlu haller dışında asla caiz görülmemiştir (Çapcıoğlu & Akın, 2018; Kızılabdullah, 2016). Esasen İslamiyet’te her konuda olduğu gibi savaşta da aşırılıklardan uzak, itidalli tutum ve davranışlar tavsiye edilmiştir: “Sizinle savaşanlarla Allah yolunda

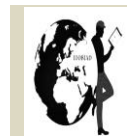
savaşın, aşırı gitmeyin; doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez” (Bakara, 2/190). Çünkü Müslüman ilkeli olmak ve bu ilkelerini, savaşta bile olsa korumak zorundadır (Onat, 2018). Bu yüzden savaş, sadece can ve mal emniyetinin tehlikeye düştüğü durumlarda ve yeniden barışı sağlamak için başvurulabilecek geçici bir çözüm olarak görülmüştür.

Sonuç

İnsanın kendini gerçekleştirebilmesi için adalet, eşitlik, güvenlik ve özgürlük değerleri üzerine kurulu barışçıl bir toplumsal yaşamın varlığı işlevsel öneme sahiptir. Zira özgürlüklerin kısıtlandığı, adalet ve güven ortamının oluşturulamadığı toplumlarda yaşam mücadelesi veren bireyler, kaçınılmaz bir şekilde şiddet yönelimli davranışlara ve bu davranışların ortaya çıkardığı tahrip edici sonuçlara maruz kalmaktadır. Dolayısıyla, toplumsal yaşamın devamlılığı, yüksek güven kültürünün canlandırılmasına ve korunmasına bağlıdır. Söz konusu kültür, bu özelliğiyle her alanda samimiyet ve güvene dayalı ilişkilerin geliştirilmesine aracılık eder. Bu bağlamda toplum olarak bir arada yaşamın ön koşulu; adil, eşitlikçi, barışçıl ve özgür insani değerlere dayalı güvenli bir kültürel ortamın işlevsel kılınmasıdır. Esasen tüm ahlak, inanç ve hukuk sistemleri, evrensel değerler etrafında insanca yaşayabilmenin ortak paydalarını oluşturmayı amaçlamaktadır. Kültürümüzde de var olan bu yüksek değer potansiyelinin öncelikle tek tek bireylerden başlayarak geliştirilmesi, ardından toplum genelinde ve küresel ölçekte yayılımını sağlayacak imkânların araştırılması gerekmektedir. Bu süreçte insanlığa, şiddet yönelimli davranışların dünyanın neresinde olursa olsun mutlaka önü alınması gereken toplumsal bir salgın olduğu anlatılmalı ve şiddetin daha fazla yaygınlaşmaması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Kaynakça / References

- Albayrak, A., Çapcıoğlu, İ. (2004). “Güvenlik-özgürlük ikileminde teröre yönelik tutumlar”, *Dini Araştırmalar*, Cilt 7, Sayı 20, s. 275-291.
- Borum, R. (2012). “Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories”, *Journal of Strategic Security*, Volume 4, Number 4, p. 7-36.
- Çapcıoğlu, İ. & Akın, M. (2018). “Kur’an Ayetlerinin Dini Motifli Şiddetin Meşrutiyyet Kaynağı Olarak Kullanılması: Enfal Suresi 8/39 Örneği”, *Turkish Studies*, Volume 13/3, s. 1-16.
- Çapcıoğlu, İ., Çapcıoğlu, F. (2015), “Popüler Kültürün Metalaştırdığı Değerlerimizi Nasıl Yeniden İnşa Edelim?”, s. 21-29, *Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu, Tebliğler Kitabı*, (ed. Cengiz Gündoğdu), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Erdem, S. (2016). *Cihatçılar: El Kaide ve IŞİD’e katılanların hikâyesi*, İstanbul: Yakın Plan Yayınları.

- Erem, F. (2008). Çatışma çözme eğitiminin şiddet yönelimli öğrencilerin velilerinin çatışma çözme becerileri üzerindeki etkisi, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kızılabdullah, Ş. (2016). Dinlerin Birey, Aile ve Toplum Barışına Katkısı (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam), Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızılabdullah, Ş. (2018). "Dinlerde Barışın Teolojik Temelleri: Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam", *Dini Araştırmalar*, Cilt : 21, Sayı: 53, s. 169-186.
- Kızmaz, Z. (2006). "Şiddetin sosyo-kültürel kaynakları üzerine sosyolojik bir yaklaşım", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, s. 247-267.
- Krug, Etienne G., Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi & Rafael Lozano (Eds.) (2002). *World report on violence and health*. Cenova: World Health Organization.
- Martin, G. (2017). *Terörizm: kavramlar ve kuramlar*, (çev. İ. Çapcıoğlu & B. Metin), Ankara: Adres Yayınları.
- McCauley, C. and Moskalkenko, S. (2017). "Understanding political radicalization: the two-pyramids model", *American Psychologist*, vol. 72, no. 3, s. 205-216
- Onat, H. (2018). "Yüksek güven kültürü", Erişim adresi: <http://www.hasanonat.net/index.php/66-yueksek-gueven-kueltuerue>.
- Özcan, Z. (2017). "Psiko-Teolojik Açıdan Kadına Yönelik Şiddet Olgusu: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma", *Turkish Studies*, volume 12/10, s. 249-276.
- Polat, O. (2016). "Şiddet", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt: 22, sayı: 1, s. 15-34.
- Şahin, K., Türkkahraman, M. (2011). "Türkiye'de toplumun radikal hareketlere bakış açısı", H. Akdoğan, K. Yavuz ve N. Altun (Der.), *Orta Doğu'daki siyasi gelişmeler ve güvenlik*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- WHO (Dünya Sağlık Örgütü) (2014). *Global status report on violence prevention*. Erişim adresi: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/wrvh1/en/.

